

ત્યાગ અને બલિદાન

યરમૂકનું યુદ્ધ સમાન થઈ ચૂક્યું હતું. સહાભીએ રસૂલ હજરત હુઝેફા ﷺ પાણી લઈને પોતાના ભત્રીજાને ઘવાયેલા મજાહિદો અને શહીદોની વચ્ચે શોધી રહ્યા હતા. તેઓ ઘવાયેલી હાલતમાં મળ્યા. હજરત હુઝેફા ﷺ એ કહ્યું કે લો, પાણી પી લો. ઈજાગ્રસ્ત મુજાહિદે હજુ ઈશારાથી પોતાની તરસ દર્શાવી જ હતી કે નજીકમાંથી કોઈ બીજા ઈજાગ્રસ્ત મુજાહિદનો અવાજ સંભળાયો. ભત્રીજાએ કાકાનું ધ્યાન ઈશારાથી પોતાના ઘવાયેલા ભાઈની પીડાનો અવાજ સાંભળીને તે તરફ દોર્યું કે પહેલા તેમને પાણી પીવડાવી દો. હજરત હુઝેફા ﷺ એ જખમી વ્યક્તિની પાસે દોડીને ગયા. જોયું કે હિશામ બિન આસ ﷺ ઈજાઓથી ચૂર બસ થોડીક પળોના મહેમાન છે. હજરત હુઝેફા ﷺ તેમને પાણી પીવડાવવા જઈ જ રહ્યા હતા કે કોઈ અન્ય જખમીની ઊડી આહનો અવાજ સંભળાયો અને હિશામ બિન આસ ﷺ એ તેના તરફ ઈશારો કર્યો. હજરત હુઝેફા ﷺ તેના સુધી પહોંચ્યા હતા કે તેનો આત્મા ઊડી ગયો. તેઓ દોડીને હિશામ બિન આસ ﷺ ની પાસે આવ્યા તો જોયું કે તેઓ પણ અલ્લાહને વ્હાલા થઈ ચૂક્યા છે. અંતે પોતાના ભત્રીજાની પાસે આવ્યા, જોયું કે તેઓ પણ શાસ ઊડી ચૂક્યા છે. આ રીતે દરેકે પોતાના ભાઈની તરસ બુઝાવવા માટે તરસ્યા જ પ્રાણ ન્યોધાવર કરી દીધા.

આવો જ એક બીજો પ્રસંગ છે. એક સહાભીયા ﷺ એ રસૂલુલ્લાહ ﷺ ની સેવામાં એક ચાદરની બેટ રજૂ કરી. રસૂલુલ્લાહ ﷺ ને તેની ખૂબ આવશ્યકતા હતી. આપ ﷺ એ તેનો સ્વીકાર કર્યો અને ઓઢી લીધી. એક સહાભી આ બધું જોઈ રહ્યા હતા. તેમણે રસૂલુલ્લાહ ﷺ ની પાસે આ જ ચાદરની માંગણી કરી અને કહ્યું કે ચાદર ખૂબ સરસ છે, મને આપી દો. રસૂલુલ્લાહ ﷺ વળી કોઈની પણ માંગણી કેવી રીતે રદ કરી શકતા હતા ! ચાદર પોતાના શરીર-મુબારકથી ઊતારીને માંગનાર સહાભીને આપી દીધી. હવે આ સહાભીને પોતાના સાથી સહાબાઓએ ઘેરી લીધો અને કહ્યું કે તમે ખૂબ સારું કામ કર્યું, માશા-અલ્લાહ ! તમને ખબર હતી કે રસૂલુલ્લાહ ﷺ ને ચાદરની ખૂબ જરૂરત હતી અને એ પણ ખબર હતી કે રસૂલુલ્લાહ ﷺ કોઈને નિરાશ પાછો નથી મોકલતા, તેમ છતાં તમે આ કૃત્ય કરી બેસ્યા ! માંગનાર સહાભીએ ગભરાઈને સાથીઓને જવાબ આપ્યો કે અલ્લાહના સોગંદ ! મેં આને પહેરવા માટે રસૂલુલ્લાહ ﷺ પાસે નથી માંગી, બલ્કે મારી ઈચ્છા તો માત્ર એ હતી કે મારું કફન એ કપડું બને જેને રસૂલુલ્લાહ ﷺ પોતાના મુબારક (શુભ) શરીર પર લગાવી ચૂક્યા હોય. થયું પણ એવું જ ! (બુખારી) તેમણે આ ચાદરને સલામત રીતે મૂકી દીધી અને આ જ ચાદર તેમના કફનમાં કામ આવી.

આ જ રીતે એક વાર રસૂલુલ્લાહ ﷺ મસ્તિષ્ઠમાં હતા. એક વ્યક્તિ આવ્યો, જે ભૂખ્યો હતો. રસૂલુલ્લાહ ﷺ ને જ્યારે તેની સ્થિતિની જાણ થઈ તો આપ ﷺ એ પોતાના ઘરમાં પૂછ્યું કે કંઈ ખાવાનું છે ? જવાબ મળ્યો કે પાણી સિવાય કંઈ નથી. આપ ﷺ એ સહાભાને સંભોધન કરીને ફરમાવ્યું : આજે રાત્રે આ મહેમાનનું આતિથ્ય કોણ કરશે ? એક અન્સારી સહાભી ﷺ એ કહ્યું : હું - હે અલ્લાહના રસૂલ ﷺ ! તેથી તેઓ

મહેમાનને લઈને પોતાના ઘરે પહોંચ્યા. પત્નીને આખી વાત સંભળાવી. ત્યાં પણ બાળકો માટે થોડીક ખાવાની વસ્તુ સિવાય કંઈ ન હતું. બંને પતિ-પત્નીએ મામલાનો હલ એ કાઢ્યો કે બાળકોને કોઈપણ રીતે ફોસલાવીને સૂવડાવી દેવામાં આવે અને બાળકો માટે રાખેલ એ ખાવાનું રસૂલ ﷺ ના મહેમાનની સેવામાં મૂકી દેવામાં આવે. સહાબી ﷺ રસૂલ ﷺ ના મહેમાન સાથે બેસી જાય અને ખાવાનું થોડુંક હોવાથી માત્ર એક વ્યક્તિ માટે જ છે, તેથી દીપક ઓલવી નાખવામાં આવે. યજમાન એવું દેખાડે કે તે પણ ખાઈ રહ્યો છે. આ રીતે અંધારામાં મહેમાન પેટ ભરીને ખાવાનું ખાઈ લેશે અને અંધારામાં ખબર પણ નહીં પડે કે યજમાન ભૂખ્યો રહી ગયો છે. આમ, એવું જ થયું ! સવારે જ્યારે અન્સારી સહાબી ﷺ રસૂલુલ્લાહ ﷺ ની સેવામાં હાજર થયા, તો આપ ﷺ એ ફરમાવ્યું કે તમારા લોકોના આતિથ્ય-સત્કારથી અલ્લાહ ખૂબ ખુશ થયો. (મુસ્લિમ) આ જ પરિપ્રેક્ષયમાં આ આયત અવતરિત થઈ :

﴿وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ ﴾ ﴿٩﴾ الحشر : ٩

અનુવાદ : “અને પોતાની જાત પર બીજાઓને પ્રાધાન્યતા આપે છે, ચાહે પોતાની જગ્યાએ સ્વયં જરૂરતમંદ હોય.” (સૂર: હશ્ર, આ.૮)

અભૂલ હસન એન્તાક્રી ઈસ્લામી ઈતિહાસમાં એક પ્રાચ્યાત વ્યક્તિ થઈ ગયા. એક વાર તેમના પાસે એકી સાથે ૩૦ મહેમાનો આવી ગયા. સંઘાની રીતે રોટીઓ પૂરતી ન હતી. નક્કી થયું કે રોટીઓના ટુકડા કરીને દસ્તરખાન પર મૂકી દેવામાં આવે અને દીપક બુજાવી દેવામાં આવે. તેથી એવું જ કરવામાં આવ્યું અને બધાએ દસ્તરખાન પર ખાવ માટે બેસી ગયા. જ્યારે દસ્તરખાન ઉઠાવવામાં આવ્યું તો ખબર પડી કે બધી રોટીઓ એમ-ને-એમ જ રહી ગઈ છે અને દરેકે પોતાનો હાથ રોકી રાખ્યો હતો, જેથી તેનો સાથી પેટ ભરીને ખાઈ લે. દરેકે આવું જ વલણ અપનાવ્યું. પરિણામે બધી રોટીઓ બચી ગઈ.

ઈસ્લામ જે સમાજનું નિર્માણ કરવા ચાહે છે, તેની આ એક ઝાંખી છે. ઈસ્લામ માનવીના ચરિત્ર અને વ્યક્તિત્વને એવા બીબામાં ઢાળી દે છે કે માનવી ત્યાગ અને સમર્પણનું પ્રતીક બની જાય છે. ચેતના અને સભાનતાના એ સ્થાને પહોંચી જાય છે કે વ્યક્તિ બીજા લોકો માટે જીવતા રહેવા ટેવાઈ જાય છે. આ દુનિયા, જેના માટે લોકો લડે-જઘડે છે અને નૈતિકતાની છેલ્લી કક્ષાના એવા કૃત્યો પર ઊતરી આવે છે કે શરમ આવે, તેના સામે તે જોતો પણ નથી, અને બીજા લોકો માટે તેને ત્યજ દે છે. પોતાની જરૂરતોને વિલંબિત કરીને બીજાઓની ઈથ્રાઓ પૂરી કરે છે. સ્વયં ભૂખ્યો-તરસ્યો રહે છે અને બીજાઓને સંતૂમ કરે છે. આ ઈસ્લામી શિક્ષાઓનું એ નૂર (પ્રકાશ) છે, જેનાથી માનવ-ઈતિહાસ પ્રકાશિત અને દેદીઘ્યમાન છે. ભાઈચારો અને પ્રેમ તથા ત્યાગ અને બલિદાનની આ સુવાસથી ઈસ્લામી સમાજ હંમેશા સુવાસિત રહ્યો છે. રસૂલુલ્લાહ ﷺ નો ઈરશાદ છે :

«لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ»

અર્થાત્, તમારામાંથી કોઈ ત્યાં સુધી ઈમાનવાળો નથી હોઈ શકતો, જ્યાં સુધી તે પોતાના ભાઈ માટે એ જ પસંદ ન કરે જે પોતાના માટે પસંદ કરતો હોય. (મુતાફિક અલયહિ)

ઉમ્મુલ મુ'મિનીન હજરત આઈશા رض ફરમાવે છે કે રસૂલુલ્લાહ صل જ્યાં સુધી આ દુનિયામાં રહ્યા, ક્યારેય એવું નથી થયું કે ત્રણ દિવસ પેટ ભરીને ભોજન કર્યું હોય. જો અમે ઈચ્છતા તો ખાવાનું ખાઈ શકતા હતા, પણ અમે હુમેશા અમારા પર બીજાઓને પ્રાથમિકતા આપી.

ત્યાગ અને બલિદાનના સંદર્ભમાં આ ઈસ્લામી શિક્ષાઓ છે, અને તેના પર અમલની કેટલીક વ્યવહાર જાંખીઓ ! શું આજે ઈસ્લામથી સંલગ્ન હોવાનો દાવો કરવાવાળા આ દર્પણમાં પોતાનો ચહેરો જોવાનું સાહસ કરી શકે છે ?

તુમ્હેં આબા સે અપને કોઈ નિશ્ચબ્દ હો નહીં સકતી,
કે તુમ ગુફતાર, વો કિરદાર - તુમ સાબિત, વો સૈયારા.

(તમારા અને તમારા બાપ-દાદાઓની યોગ્યતા વચ્ચે કોઈ સંબંધ અને માપદંડ નથી.

તું માત્ર બોલે છે, તેઓ જે કંઈ બોલતા હતા તે કરતા હતા; તેઓ દુનિયા ફરતા હતા, તું માત્ર બેસી રહે છે ઘરમાં.)

